

15. juli 2011

[JKG]

Selvforsyning med protein fjerner ikke risiko

Med høje og svingende priser på proteinfoder er selvforsyning blevet et aktuelt tema. Denne artikel fokuserer på ændringen af risikoen ved øget andel af hjemmeavlet protein. Og konklusionen er klar, øget selvforsyning fjerner ikke risikoen, men flytter den fra pris- til udbytterisiko.

En høj grad af selvforsyning med foder er blevet lovprist som en af de bedste løsninger for husdyrproducenter igennem de seneste 3-4 år, hvor priser på korn og foderstoffer har været særdeles svingende. For mælkeproducenterne har der især været fokus på muligheden for at erstatte indkøbte proteinkilder, som eksempelvis soja, med kløvergræs med øget proteinindhold.

Basisforudsætningen er, at man som mælkeproducent kan slippe af med risikoen for prisudsving på indkøbt foder, ved selv at producere den størst mulige andel. Dertil hører, at man forventer, at det foder, der produceres i egen markplan, altid er billigere end det, der alternativt skal indkøbes.

Følgende bør indgå i overvejelser om ændret foderforsyning:

- Fremstillingsprisen på hjemmeavlet foder (ikke at forveksle med vejledende intern overførselspris)
- Udbytteudsving på de arealer der anvendes til foderproduktion
- Behovet for specifikke investeringer som følge af ændret strategi (både maskiner og jord)
- Flexibilitet i foderforsyningen ved ændrede prisforhold
- Prisen på den nuværende ration

En høj grad af selvforsyning giver mindre afhængighed af ændringer i markedet, og det betragtes derfor som et stabiliserende element at være selvforsynende med foder til eget husdyrhold. Stabiliseringen tolkes som en lavere risiko, og det nævnes ofte, at en høj andel af hjemmeavlet foder giver en mindre risiko end situationen, hvor der skal indkøbes store foder mængder til varierende priser.

For at ovenstående udsagn skal være sandt, kræves det, at den prisrisiko man eliminerer, skal være større end den dyrkningsrisiko, man påtager sig i forhold til udbytte og kvalitet.

Forskellen mellem prisrisikoen og udbytterisikoen er imidlertid, at prisrisikoen er stort set ens for alle, mens udbytterisikoen afhænger af både beliggenhed, vejr og driftsledelse.

Med disse ingredienser vil både udbytte niveau og -risiko ganske naturligt være forskelligt alt efter hvilke forhold der er gældende på den enkelte ejendom. Dermed er det ikke på forhånd muligt at konkludere om en øget selvforsyning vil føre til lavere eller højere risiko for alle bedrifter. Det afhænger i høj grad af de forhold der er gældende på den enkelte bedrift, og det er den individuelle beregning, der bør være grundlaget for beslutningen.

Hvis man tager udgangspunkt i de oplysninger der er kendte for de indkøbte fodermidler, så er der adgang til en ensartet kvalitet og mulighed for sikring af prisen på kontrakt i kortere eller længere perioder. Derudover er det for en del råvarer mulighed for at gå en årrække tilbage i tiden og se på tidligere tiders udsving i prisen.

Ved direkte sammenligning med det hjemmeavlede foder er der sjældent samme detaljerede niveau for oplysninger om udbytte, kvalitet og fremstillingspris. Erfaringerne fra grovfodermatchen har endvidere vist, at selvom det samlede udbytte var målt og vejnet, var der store forskelle mellem udbyttet på de enkelte marker. Et af de helt centrale budskaber er derfor, at det er bedriftens egen fremstillingspris for foderet, der skal bruges, når man sammenligner alternative foderplaner og forskellen i udbytte og omkostninger på de forskellige arealer fra år til år.

For at foretage en reel sammenligning på pris og risiko ved henholdsvis indkøbt og hjemmeavlet foder, er det hele foderplanens pris og risiko, der skal vurderes på. Når et fodermiddel som soja skal erstattes, kræver det en kombination af eksempelvis kløvergræs med højt proteinindhold og korn/kolbemajs med højt energiindhold. Derfor vil en ensidig sammenligning af sojaprisen med fremstillingsprisen på en tilsvarende mængde protein fra kløvergræs ikke være tilstrækkelig som model for den ændrede fodring.

Når man ændrer andelen af hjemmeavlet foder, er både foderplanen og markplanen i spil. Til at beregne konsekvenserne af dette er der hjælp at hente i regnearket MarKo. Med udgangspunkt i bedriftens nuværende foderplan kan der opstilles alternative planer, og ændringen i både markplan og forventet resultat vil blive vist med det samme. Selvom MarKo ikke har et egentligt modul til at beregne risikoen ved de forskellige alternativer, er der alligevel god mulighed for at teste stabiliteten i de valgte forudsætninger. Dette gøres ganske enkelt ved at ændre eksempelvis prisniveauet på korn og soja, eller udbyttene i kløvergræs og majs. På denne måde kan man komme rundt om forskellige mulige udfald, og dermed gennemføre en form for stresstest af den valgte plan.

Resultater fra MarKo

De to nedenstående foderplaner er sammenlignet i MarKo for en bedrift med 200 køer og 215 ha. Med plan 1 som udgangspunkt er det i plan 2 forsøgt at fortrænge en del af det indkøbte sojaskrå, og erstatte det med mere kløvergræs.

	Plan 1 Tildelt kg TS	Plan 2 Tildelt kg TS	Kr. pr. kg	Kr. pr. kg TS
Vårbyg	2,5	2,5	1,30	1,53
Vegetabilsk fedt	0,2	0,2	4,50	4,54
Sojaskrå, afskallet	2,4	1,5	2,35	2,69
Kløvergræsensilage	5,1	9,0	0,34	0,81
Majsensilage	10,1	4,5	0,30	0,87
Kolbemajsensilage		2,8	0,52	1,02

	FE pr. ha	FE/kg TS	Råprotein g/kg TS
Kløvergræs	9.800	0,84	169
Majsensilage	11.000	0,88	76
Kolbemajs	9.200	1,07	82

Med ovenstående foderplan og udbyttene vil der i MarKo være stort set ens produktionsresultat i plan 1 og plan 2.

For at sammenligne risikoen på det indkøbte sojaskrå med udbytterisikoen på de hjemmeavlede afgrøder er der lavet følsomhedsberegning på pris og udbytte. Beregningen af følsomheden på udbyttet foregår ved at MarKo ændrer arealet med den enkelte afgrøde, for derved at kompensere for det ændrede udbytte.

Dette svarer til den langsigtede handling på den enkelte bedrift, hvor der efter et år med stort udbytte vil være behov for et mindre areal med grovfoder og omvendt. På kort sigt kan ændringerne i foderforsyningen være anderledes, men denne metode er valgt til at beskrive de langsigtede effekter. I denne opsætning bliver indtjeningen i vårbyg, som er valgt til den alternative afgrøde, også afgørende for, hvor store konsekvenser det ændrede udbytte har på økonomien.

Følsomhed på resultatet

Ændring	Plan 1	Plan 2
Sojaskrå pris fra 2,35 til 2,70 kr./kg	-64.000 kr.	-40.000 kr.
Sojaskrå pris fra 2,35 til 2,00 kr./kg	+64.000 kr.	+40.000 kr.
Udbytte kløvergræs fra 9.800 til 10.800 FE/ha	+47.000 kr.	+74.000 kr.
Udbytte kløvergræs fra 9.800 til 8.800 FE/ha	-58.000 kr.	-90.000 kr.
Udbytte majshelsæd fra 11.000 til 12.000 FE/ha	+52.000 kr.	+25.000 kr.
Udbytte majshelsæd fra 11.000 til 10.000 FE/ha	-63.000 kr.	-30.000 kr.
Udbytte kolbemajs fra 9.200 til 10.000 FE/ha	0	+17.000 kr.
Udbytte kolbemajs fra 9.200 til 8.400 FE/ha	0	-20.000 kr.

I følsomhedsberegningen ses det tydeligt, at grundet et mindre indkøb af sojaskrå i plan 2, vil effekten af prisudsving blive mindre. Samtidig er det ikke overraskende, at det forøgede areal med græs i plan 2 betyder, at konsekvensen af ændret græsudbytte i plan 2 er væsentligt større end i plan 1.

En beregning som denne kan være en hjælp i overvejelserne af ændret foderforsyning. Med viden om det "normale" udsving i udbytter på ejendommen kan der sammenlignes med forventede udsving i priserne på det indkøbte foder. I ovennævnte eksempel er det økonomiske resultat af plan 1 og 2 identisk i udgangspunktet, hvis dette ikke er tilfældet er det vigtigt at forskellen i det forventede resultat bliver vurderet i forhold til forskellen i de forventede udsving.

Beregninger i forhold til ændret kvalitet af eget grovfoder er udeladt her, da det medfører en ændring i foderplanen, og dermed gør eksemplet mindre sammenligneligt.

Fleksibilitet er nøglen

Risikostyring handler ikke blot om at fjerne udsving, men om at kunne håndtere ændringer i produktionen og omverdenen efterhånden som de opstår. I korte træk betyder det, at man bør vælge en fodringsstrategi, der giver mulighed for at tilpasse rationen, så det økonomiske resultat bliver påvirket mindst muligt af en ugunstig prisudvikling. Derfor er fleksibilitet et centralt nøgleord, når man skal vurdere risikoen imellem alternativer.

Ved ændring af markplanen imod en større andel græs, bliver markplanen mindre fleksibel, da græsmarkerne er en investering, som skal anvendes i mere end et år. Såfremt det nødvendige areal allerede er tilgængeligt, er det kun skiftet fra etårige til flerårige afgrøder, der er i spil. Men hvis der er tale om at indgå længerevarende forpagtningskontrakter eller køb af jord, bliver ændringen i risikoen væsentligt anderledes.

Når man står overfor en omlægning af den nuværende foderforsyningsstrategi, er det ofte fordi den eksisterende har vist sig at være for dyr i det nuværende marked. Både den nye og den eksisterende plan bør dog gennemregnes med en række priser fra tidligere år, så man dermed kan teste, hvilke prisforhold planen kan bære. Forskellige scenarier bør især afprøves, hvis ændringerne indebærer specifikke investeringer, og dermed reducerer bedriftens fleksibilitet.

Ændret plan giver ændret risiko

På spørgsmålet om, hvorvidt selvforsyning giver mindre risiko, er svaret, at det vil føre til en ændret risiko. Men det er op til den enkelte at regne på, hvilken foderforsyning, der giver det bedste resultat på den specifikke bedrift i forhold til den risiko, som følger med.